

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТАНУ РОЗВИТКУ ВНЗ УКРАЇНИ

Голубчикова Ю. В.¹, Підгорний А. З.²

¹ – студент, кафедра статистики,

² – канд. екон. наук, професор, кафедра статистики
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Голубчикова Ю. В., Підгорний А. З. Статистичний аналіз динаміки та стану розвитку ВНЗ України. Виявлено основну динаміку кількості вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації. Розглянуто структуру ВНЗ за формою власності та за рівнем акредитації. Зроблено аналіз основної тенденції розвитку ВНЗ за типом закладу. Проведено групування регіонів України за чисельністю ВНЗ III-IV рівнів акредитації.

Ключові слова: вищий навчальний заклад, рівень акредитації, типи вищих навчальних закладів, форми власності вищих навчальних закладів, регіональний розподіл вищих навчальних закладів

Голубчикова Ю. В., Подгорный А. З. Статистический анализ динамики и состояния развития ВУЗ Украины. Выявлено основную динамику количества высших учебных заведений I-IV уровней аккредитации. Рассмотрена структура вузов по форме собственности и по уровню аккредитации. Сделан анализ основной тенденции развития ВУЗ по типу заведения. Проведена группировка регионов Украины по численности ВУЗ III-IV уровней аккредитации.

Ключевые слова: высшее учебное заведение, уровень аккредитации, типы высших учебных заведений, формы собственности высших учебных заведений, региональное распределение высших учебных заведений

Golubchikova Y. V., Podgorniy A. Z. Statistical analysis of the dynamics and status of universities in Ukraine. The basic dynamics of the number of higher education institutions I-IV accreditation. The structure owned by universities and the level of accreditation. The analysis of the main trends of the type of university institution. A grouping of regions of Ukraine largest universities III-IV accreditation levels.

Keywords: higher education institution, accreditation level, the types of higher education institutions, ownership universi

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Голубчикова, Ю. В. Статистичний аналіз динаміки та стану розвитку ВНЗ України [Текст] / Ю. В. Голубчикова, А. З. Підгорний // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 3. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2017. – С. 7 – 14.

Сучасна мережа вищих навчальних закладів України представляє собою складну систему навчальних закладів різного рівня навчання, різних форм власності та підпорядкування, розташованих по всій території країни. До 90-х років минулого століття у чисельності та структурі ВНЗ практично не відбувалося ніяких змін. Інтенсивні процеси формування сучасної мережі відбувалися починаючи з середини 90-х років минулого століття і досягли свого завершення приблизно у 2005-2006 рр., коли темпи приросту кількості ВНЗ суттєво скоротилися [1, с.16].

Кількість навчальних закладів I-II рівнів акредитації у 2015 р. дорівнювала 371 заклад проти 742 середніх спеціальних навчальних закладів у 1990 р., що на половину менше порівняно з 2015 роком (- 50,0%). Починаючи з 1995 року, кількість ВНЗ I-II рівнів акредитації поступово зменшується, що пояснюється економічною кризою 90-х років (рис.1). Як бачимо, крива з 2015 року не має чіткої тенденції до зменшення, але і до збільшення також.

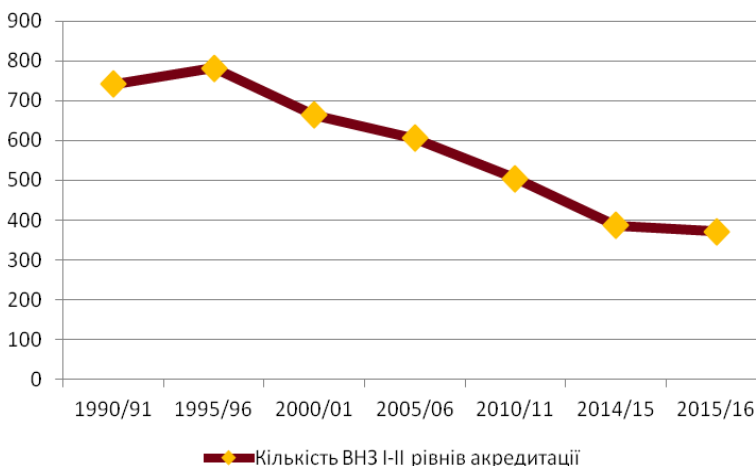

Рис.1 Динаміка чисельності ВНЗ України I-II рівнів акредитації

На сьогодні в Україні функціонує 288 ВНЗ III-IV рівнів акредитації. До 2005 року простежується тенденція до рівномірного збільшення, але починаючи з 2010 року помітний різкий спад тому, що пропозиція на ринку освіти України значно перевищує попит (рис.2). На даний момент ситуація стабілізувалася та чисельність закладів протягом останніх років залишається майже незмінною.

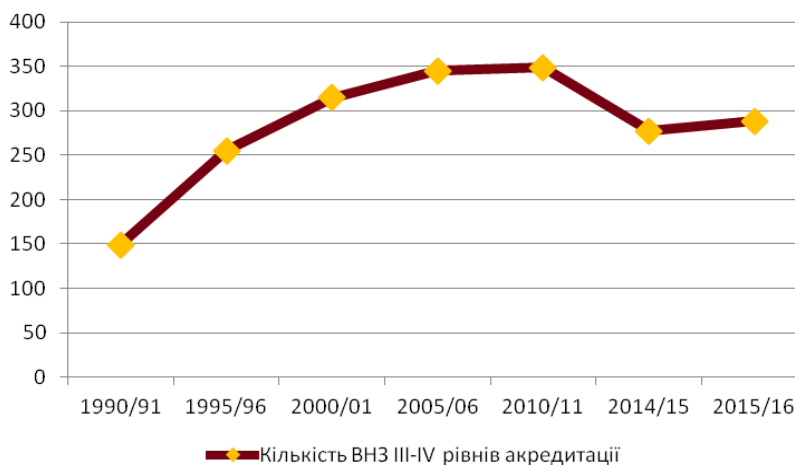

Рис.2 Динаміка чисельності ВНЗ України III- IV рівнів акредитації

Зміни, що відбулися у мережі вищих навчальних закладів за рівнями акредитації у період з 1990 р., представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Чисельність вищих навчальних закладів України
у 1990-2015 рр.

	Одиниць		У % до підсумку	
	1990/91	2015/16	1990/91	2015/16
Всього вищих навчальних закладів	891	659	100	100
у тому числі:				
– I-II рівнів акредитації	742	371	83,3	56,3
– III-IV рівнів акредитації	149	288	16,7	43,7
Із загальної чисельності ВНЗ				
– державної та комунальної власності	891	525	100	79,7
– приватні	-	134	-	20,3

На перший погляд представляється, що у період з 1990 р. відбулася лише структурна перебудова мережі вищих навчальних закладів – при

незначному зменшенні загальної чисельності вищих закладів освіти. Кількість закладів університетського рівня (університетів, академій, інститутів) зросла у 1,9 рази, а кількість закладів I-II рівнів – скоротилася на 50 відсотків.

Структура ВНЗ за рівнем акредитації значно змінилася, якщо у 1990 році доля ВНЗ I-II рівнів в загальній чисельності ВНЗ складала 83,3 %, то у 2015 році – 56,3%, а частка ВНЗ III-IV рівнів акредитації – 16,7% та 43,7% згідно (рис.3).

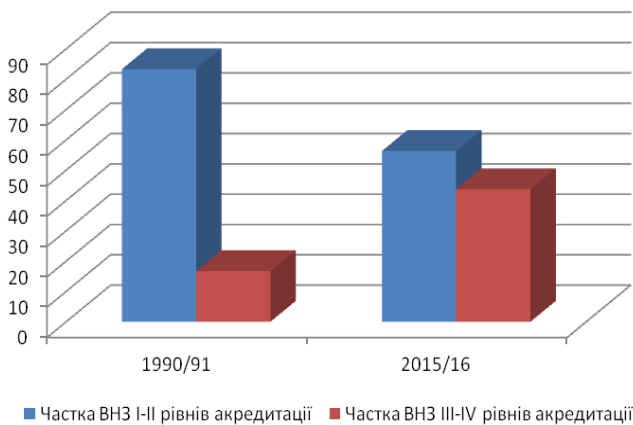

Рис.3 Частка ВНЗ I-IV рівнів акредитації у загальній чисельності ВНЗ

Починаючи з 90-х років минулого століття відбувалося по суті безконтрольне відкриття нових вищих навчальних закладів та перепрофілювання існуючих без врахування наукового, педагогічного, фінансового та матеріально-технічного потенціалу, що призвело до появи не тільки більшої кількості ВНЗ державної форми власності та взагалі відкриття ВНЗ приватної форми власності [2, с.46].

В Україні з'являється все більше приватних ВНЗ, які нарівні ведуть активну освітню діяльність. Так серед вищих навчальних закладів України частка державних закладів на початок 2015/16 н.р. складала 79,7%, а приватних – 20,3 % (рис.4).

В нашій країні переважають державні навчальні заклади, що є добрим показником розвитку освітньої політики в країні та взагалі пріоритетом для абітурієнтів, які в першу чергу звертають увагу на тип та форму навчального закладу.

Наприклад, у Польщі на даний момент існує 457 ВНЗ, з них 28,7% – це державні, а 71,3% – приватної форми власності [3, с.16]. Як бачимо ситуація має зворотній характер.

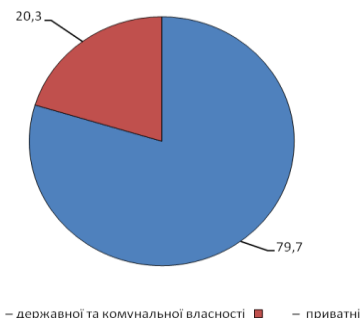

Рис.4 Структура ВНЗ за формою власності у 2015/16 р.

За типами закладів ВНЗ поділяються на технікуми, училища, коледжі, університети, академії та інститути. Якісні зміни у структурі закладів освіти в Україні представлені у таблиці 2.

Таблиця 2

Структура мережі ВНЗ України

Види ВНЗ	Кількість ВНЗ, на початок навчального року, одиниць	
	2014/2015	2015/2016
Технікуми	59	56
Училища	87	83
Коледжи	222	218
Університети	175	185
Академії	54	53
Інститути	66	63
Консерваторії	1	1
Всього	664	659

Серед ВНЗ III-IV рівнів акредитації у 2015 році порівняно з 2014 роком спостерігається зменшення всіх типів закладів, окрім університетів. Чисельність університетів збільшилась в 1,057 рази або на 5,7%. Такі зміни пояснюються в першу чергу перетворенням переважної більшості інститутів в університети та академії, а також відкриттям нових навчальних закладів, як правило, університетів. А серед ВНЗ I-II рівнів акредитації за кожним типом закладу відбулось зменшення на 4,6%. Також незначних змін зазнали академії (-1,9%) та інститути (-4,5%), а чисельність консерваторій взагалі залишилась незмінною.

На початок 2016 року найбільшу частку із загальної кількості закладів складали університети, а саме 43%, а найменшу – училища (1%) (рис.5).

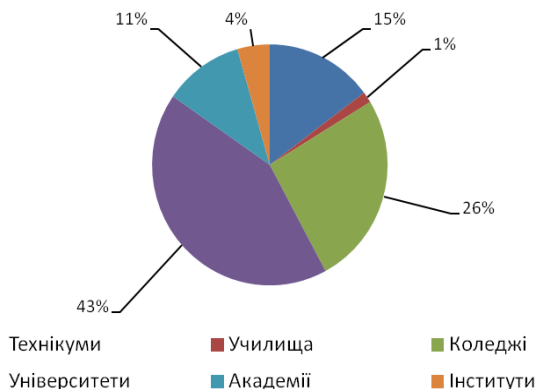

Рис.5 Структура державних ВНЗ за типами закладів на 01.01.2016 р.

Якщо протягом тридцяти років, з 1960-го по 1990 р. кількість вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації в Україні збільшилася на 14 (зі 135 до 149), то за двічі менший період (з 1990-го по 2005 р.) чисельність таких закладів зросла на 196 (зі 149 до 345). Щорічно відкривалося стільки закладів, скільки раніше за 30 років.

При цьому не відбувалося ні суттєвого зростання фінансового ресурсу, ні збільшення кількості кваліфікованих викладачів, ні підвищення техніко-технологічного оснащення вищої школи. Це стало причиною невиправданої насиченості країни вищими навчальними закладами університетського рівня (за європейською класифікацією). На кожен мільйон населення України сьогодні в середньому припадає 17,1 ВНЗ I-IV рівнів акредитації проти 15,5 у 1990 році, що значно перевищує аналогічний показник в європейських країнах. Наприклад, у Польщі він складає – 11,8, а в Німеччині взагалі 3,1. За останні роки відбулися суттєві зміни у дислокації вищих навчальних закладів країни [4, с.164].

На основі формули Стерджеса розраховували кількість груп для сукупності регіонів України і отримали 6 груп, але під час групування з рівними інтервалами виявилось, що в деяких інтервалах (12-18; 24-30) були відсутні частоти (кількість регіонів), тому було здійснено групування з нерівними інтервалами. У результаті отримали 4 групи. Отже наведемо табличне вираження отриманих результатів групування регіонів України за кількістю ВНЗ III-IV рівнів акредитації (Табл. 3).

В інтервалі з чисельністю ВНЗ 0-6 одиниць розташувалося найбільша кількість регіонів. Цей інтервал включає 12 регіонів України, а саме: АРК, Волинську, Житомирську, Закарпатську, Івано-Франківську, Кіровоградську, Луганську, Миколаївську, Рівненську, Черкаську та Чернігівську (рис.6).

Розподіл регіонів України за чисельністю ВНЗ III-IV рівнів акредитації у 2015р.

Чисельність ВНЗ, од	Кількість регіонів	Питома вага, %
0-6	12	48
6-12	9	36
12-24	3	12
24-36	1	4
Разом	25	100

Найбільша кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації знаходиться у Харківській (37 од.), Дніпропетровській (23од.), Львівській (21од.) та Одеській (21од.) областях.

Рис.6 Розміщення ВНЗ III-IV рівнів акредитації за регіонами України у 2015 році

Найбільше зростання кількості ВНЗ відбулося в першу чергу у великих містах з розвинутими транспортними зв'язками, міською інфраструктурою, значним науково-педагогічним потенціалом і матеріально-технічним оснащенням вищих навчальних закладів. Із даних таблиці 4 видно зміни, що відбулися в великих вузівських центрах. Частка вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, що розташовані у великих вузівських центрах України складає 35,4 відсотків їх загальної кількості. В великих вузівських центрах число ВНЗ збільшилося на 41 заклад, або в середньому на 10 закладів у кожній області.

Кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації в окремих областях

Області	Кількість ВНЗ		Темп зростання
	1990/1991	2015/2016	
Харківська	22	37	1,682
Дніпропетровська	12	23	1,917
Львівська	12	21	1,750
Одеська	15	21	1,400
Усього	61	102	1,672

Найбільші зміни відбулися в Дніпропетровській області: у 2015 році порівняно з 1990 роком кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації збільшилась майже в 2 рази

Висновки. В роботі проаналізовано дані офіційної статистичної інформації щодо чисельності вищих навчальних закладів України I-IV рівнів акредитації. Виявлені основні тенденції: зменшення кількості ВНЗ I-II рівнів акредитації та збільшення ВНЗ III-IV рівнів акредитації. За регіональним аспектом здійснено групування ВНЗ України III-IV рівнів акредитації, де було виявлено, що найбільша кількість регіонів розташувалася в інтервалі з чисельністю ВНЗ 0-6 одиниць. Найбільша кількість ВНЗ III-IV рівнів акредитації, а саме 37 одиниць, розташувалася у Харківській області. При аналізі структури за рівнем акредитації було виявлено, що у 1990 році доля ВНЗ I-II рівнів в загальній чисельності ВНЗ складала 83,3 %, а у 2015 році – 56,3%, а частка ВНЗ III-IV рівнів акредитації – 16,7% та 43,7% згідно. Узагальнюючи дані можна зробити висновок, що загалом ситуація на ринку освіти є непоганою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Підгорний А.З. Оптимізація мережі вищих навчальних закладів в Україні. Одеса, 2009 р.-105 с.
2. Фіцула М. Педагогіка вищої школи: Навчальний посібник/ Михайло Фіцула,. - К.: Академвидав, 2006. - 351 с.
3. Загородній А. Європейська система забезпечення якості вищої освіти //Вища школа. - 2006. - № 4. - С. 15-22
4. Лекції з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник/ Ред. В. І. Лозова. - Харків: Освіта. Виховання. Спорт, 2006. - 495 с.
5. Підгорний А. З. Соціально-демографічна статистика: підручник / А. З. Підгорний, О. В. Самоєнкова, Ю. О. Ольвінська, К. В. Вітковська / за ред. А. З. Підгорного. – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2017. – 450 с.